

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 145

van **GWENNY DE VROE**

datum: 3 december 2019

aan **ZUHAL DEMIR**

VLAAMS MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

Schelde - Waterkwaliteit en visbestand

De Bovenschelde (de Schelde tot Gent) stroomt Vlaanderen binnen in Spiere-Helkijn. Ze sluit aan op de Ringvaart in Gent. De Bovenschelde is een ten behoeve van de scheepvaart genormaliseerde rivier voorzien van stuwsluizen. Sinds 1990 verbeterde de waterkwaliteit aanzienlijk.

De Zeeschelde is het deel van de Schelde gelegen tussen Gent en de Belgisch-Nederlandse grens. In tegenstelling tot de Bovenschelde is de Zeeschelde onderhevig aan getijdenwerking. De Boven-Zeeschelde vervoert zoetwater, de Beneden-Zeeschelde brakwater. Door de toenemende conventionele waterzuivering van industrieel en huishoudelijk afval is de organische belasting van de Zeeschelde gedaald. In de natuurlijke situatie zou men zowel in het zoute als het zoete deel van de Schelde meer vissoorten moeten aantreffen dan in het brakwatergebied.

1. Wat is voor de Schelde de kwaliteitsverbetering of -verslechtering van het water (fysico-chemische en biologische kwaliteit) voor het jaar 2019 of kan de minister de meest recent beschikbare gegevens en cijfers meedelen?
2. Welke vooruitgang verwacht men de komende jaren? Wanneer wordt een optimaal niveau van de waterkwaliteit verwacht?
3. a) Op welke plaatsen is het visbestand op de Schelde het grootst en op welke plaatsen bijna onbestaand en dit voor het jaar 2019 of kan de minister de meest recent beschikbare gegevens en cijfers meedelen?
b) Kan de minister dit vergelijken met (recente) vorige afvissingen?

ANTWOORD

op vraag nr. 145 van 3 december 2019

van **GWENNY DE VROE**

1. De gegevens van het jaar 2019 zijn nog niet volledig, waardoor 2018 als de laatste toestand weergegeven wordt. De Schelde in Vlaanderen is ingedeeld in 7 waterlichamen: 3 in de Boven-Schelde en 4 in de Beneden-Schelde (of Zeeschelde).

De fysisch-chemische kwaliteit van oppervlaktewater wordt volgens de Europese kaderrichtlijn water ingedeeld in 5 klassen: slecht, ontoereikend, matig, goed en zeer goed.

De fysisch-chemische kwaliteit (als samenvatting van 5 gidsparameters: stikstof, fosfor, geleidbaarheid, zuurstof en pH) van de Boven-Schelde in de periode 2015-2018 is ontoereikend. De fysisch-chemische kwaliteit van de Beneden-Schelde is slecht. Details voor de verschillende waterlichamen en de verschillende deelparameters over de verschillende jaren staan in het tabblad "FC" van Bijlage 11.

2. We verwachten een geleidelijke verbetering van de waterkwaliteit.

De recente vispassage aan de stuw van Kerkhove en het wegwerken van het vismigratieknelpunt aan het sluizencomplex van Merelbeke (op de grens van Zeeschelde en Boven-Schelde) zullen een positieve impact hebben op de biologische waterkwaliteit van de Boven-Schelde. Ook in de Zeeschelde wordt nog een verbetering van de biologische kwaliteit verwacht, o.m. door de realisatie van nieuwe overstromingsgebieden die in het kader van het Sigmaplan worden aangelegd, en die een positief effect hebben op de nutriëntenhuishouding en aldus op de ganse voedselketen van de Schelde.

Een verdere verbetering van de fysisch-chemische waterkwaliteit van de Boven-Schelde is vooral afhankelijk van inspanningen in de stroomgebieden van een aantal zijwaterlopen en in de bovenstroomse gebieden in Frankrijk en Wallonië (bv. voor Grote en Zwarte Spierebeek). De fysisch-chemische kwaliteit van de Zeeschelde is afhankelijk van de inspanningen die geleverd worden in het Beneden-Scheldebekken zelf (Zeeschelde, Beneden-Durme en Rupel) en in alle andere bekkens waarvan het water finaal geheel of gedeeltelijk naar de Zeeschelde afstroomt: Boven-Schelde, Dender, Dijle en Zenne, Demer en Netes.

In het kader van de stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027, die tegen eind 2021 door de Vlaamse Regering moeten vastgesteld worden, wordt momenteel onderzocht voor welke waterlichamen een goede watertoestand tegen 2027 haalbaar geacht wordt en voor welke waterlichamen een afwijking moet ingeroepen worden.

Voor de Bovenschelde en de Zeeschelde wordt op basis van de huidig beschikbare informatie ingeschat dat de goede watertoestand pas na 2027 kan bereikt worden.

3. Sinds 2013 wordt door het INBO de visfauna in Vlaamse stromende wateren opgevolgd met het geïntegreerd referentiemeetnet voor zoetwatervissen in Vlaanderen. Dit nieuwe meetnet is de opvolger van het monitoringmeetnet voor de visstand van de Vlaamse oppervlaktewaters dat in 2001 werd opgestart en is volledig

afgestemd op de informatienoden van de Kaderrichtlijn Water (KRW) en van het Natura 2000-netwerk.

De monitoring is gericht op het bepalen van de Ecologische Kwaliteit Ratio (EQR). Het meetnet heeft een bemonsteringsperiodiciteit van 6 jaar. Het meetnet bevat 9 meetpunten op de Bovenschelde. De locaties zijn weergegeven in Tabel 1.

Het deel van de Zeeschelde behoort tot de overgangswateren. Voor overgangswateren ligt de meetintensiteit veel hoger. De vistechiek is anders (ankerkuil voor pelagische vissen en fuiken voor bentische vissen) en de meetfrequentie is hoger. Er zijn immers drie (seizoenale) afvissingen per meetpunt nodig om de EQR betrouwbaar te schatten. Er wordt ook jaarlijks gevist omdat de dynamiek van een estuarium heel hoog is

Bovenschelde

- a) Drie van de in het meetnet geselecteerde meetpunten werden in 2014 bemonsterd en zes locaties in 2016. De bemonsteringen gebeurden door middel van elektrovisserij en fuikvisserij. In 2014 vingen we 12 vissoorten. Paling is zowel qua aantallen als biomassa de meest gevangen soort (Tabel 2). In 2016 vingen we in totaal 17 vissoorten (Tabel 3). In totaal vingen we 1134 stuks met een totale biomassa van 152 kg. Met een aantalspercentage van 48% is ook in deze campagne paling de meest gevangen soort, gevolgd door baars (16%) en blankvoorn (10%). Qua biomassa domineert paling duidelijk met 79%. Van de in 2010 in Vlaanderen geïntroduceerde exoot zwartbekgrondel worden maar liefst 104 exemplaren gevangen. De op basis van de vangsten geraamde aantallen en gewichten van elke soort worden per staalnamepunt weergegeven in Tabellen 4 en 5. De 'grootte' van het visbestand is eerder een onduidelijke variabele. Men kan hier het aantal soorten, de biomassa of het aantal individuen onder verstaan. Internationaal wordt de kwaliteit van een visbestand uitgedrukt onder de vorm van een index, de Ecologische Kwaliteits Ratio (EQR). De EQR scoort op zeven locaties een matige kwaliteit en op twee locaties een ontoereikende kwaliteit (zie Tabel 6).
- b) We volgen de Bovenschelde sinds 1996. Een overzicht van de gevangen soorten doorheen de jaren staat in Tabel 7. De Bovenschelde bevisten we in 1996 op 42 locaties. Slechts op 1/3de van de locaties werd toen visleven vastgesteld. In totaal vingen we toen 12 soorten in zeer geringe aantallen. De Bovenschelde scoorde over zijn hele traject slecht maar in het traject Pottes-Oudenaarde werd zo goed als geen vis gevangen. In 2002 stelden we een positieve trend vast op de Bovenschelde. Toen bemonsterden we de Bovenschelde op 12 locaties en vingen we 19 vissoorten. Op 3/4de van de locaties vingen we vis. We besloten dat de Bovenschelde, vooral dan het traject Oudenaarde-Gent, zich ten opzichte van 1996 langzaam aan het herstellen was maar dat hier toch ook de index nog overwegend slecht tot ontoereikend scoorde. In 2006 leek de situatie op de Bovenschelde te stagneren of zelfs iets achteruit gegaan. Op 2/3de van de locaties vingen we vis verdeeld over 19 vissoorten. De visdiversiteiten en vangstdensiteiten waren afgenomen. Ook bleef de index overwegend slecht of ontoereikend scoren. In 2010 zien we een duidelijke verbetering. Er zijn geen visloze locaties en ten opzichte van vorige campagnes zijn de EQR-waarden gestegen en scoorden een overwegende matige kwaliteit. De vangstdensiteiten in 2013 en 2016 zijn vergelijkbaar met die van 2010. Ook de soortensamenstelling met paling, baars en blankvoorn als dominante soorten is gelijkaardig. Nieuw is de vangst van zwartbekgrondel. In 2014 vingen we deze soort nog niet, in 2017 maar liefst 104 exemplaren. Deze exoot werd in Vlaanderen voor het eerst gevangen in 2010 en wist zich massaal over de Vlaamse wateren te verspreiden.

Zeeschelde

a) Fuikvisserij

Met de fuiken worden zes locaties bemonsterd (Figuur 1)

In 2018 vingen we in totaal 38 vissoorten in de Zeeschelde (Breine et al., 2019a). Dat zijn zeven vissoorten meer dan in 2017. In de bijlage (Tabel 8) staat een overzicht van het aantal vissen en de bijvangst gevangen per fuikdag in 2018.

In de periode 1995-2018 vingen we met dubbele schietfuiken 61 soorten in het estuarium.

Opmerkelijke vaststellingen:

Er zijn geen locaties in de Zeeschelde zonder vis.

Het grootste aantal soorten (25) werd in de mesohaliene zone gevangen (Paardenschor). De relatieve aantallen van de gevangen soorten verschilden sterk per locatie en per seizoen.

b) Vergelijking vorige jaren

We vergelijken de visgemeenschappen in de Zeeschelde op basis van de zone-specifieke estuariene index voor biotische integriteit. (Breine et al., 2010).

Voor 2012 varieerde de EQR-appreciatie in de zoetwaterzone van 'slecht' tot 'matig'. Van 2012 tot 2015 scoort de zoetwaterzone 'GEP' of Goed Ecologisch Potentieel. In 2016 en 2017 scoort deze zone echter weer 'matig'. In 2018 scoort deze zone weer 'GEP'.

De oligohaliene zone scoort beter in 2018 dan in 2017. De ecologische toestand was voor de eerste keer na vele jaren 'matig'. De EQR in de mesohaliene zone is in 2018 hoger dan in 2017 maar we blijven 'matig' scoren. Een overzicht van de EQR waarden in de verschillende zones periode 1995-2018 staat in Tabel 9. Figuur 3 geeft een overzicht van de metriekscores en EQR per saliniteitszone berekend op basis van de vangstgegevens in 2018. Slechts twee metrieken in de mesohaliene zone scoren beter dan 'matig' (MpiInt en MnsMms, Figuur 3). In de oligohaliene zone is dat slechts een metriek (MnsInd) en hebben we zelfs twee metrieken die 'ontoereikend' scoren (MnsInt en MnsDia). In de zoetwaterzone scoort een metriek 'ontoereikend' (MpiBen), eentje 'matig' (MnsInd) en al de rest 'GEP' of 'MEP' (Maximaal Ecologische Potentieel).

c) ankerkuilvisserij

Met de ankerkuil vissen we op vier locaties in de Zeeschelde (Figuur 2).

In 2018 bemonsterden we driemaal (in april, juli en september) de visgemeenschap op vier locaties langsheen de estuariene gradiënt waarbij we 44 vissoorten vingen (Tabel 10). Ten opzichte van de vorige campagnes uitgevoerd in de zomer vingen we in de zomer van 2018 meer soorten (Breine et al., 2019b). In het voorjaar en najaar van 2017 vingen we meer soorten dan in alle andere voorjaar- en najaarcampagnes (Figuur 4). Het aantal soorten dat jaarlijks gevangen wordt varieert tussen de 40 en 45. Gewoonlijk vangen we het hoogste aantal soorten in Doel (mesohaliene zone).

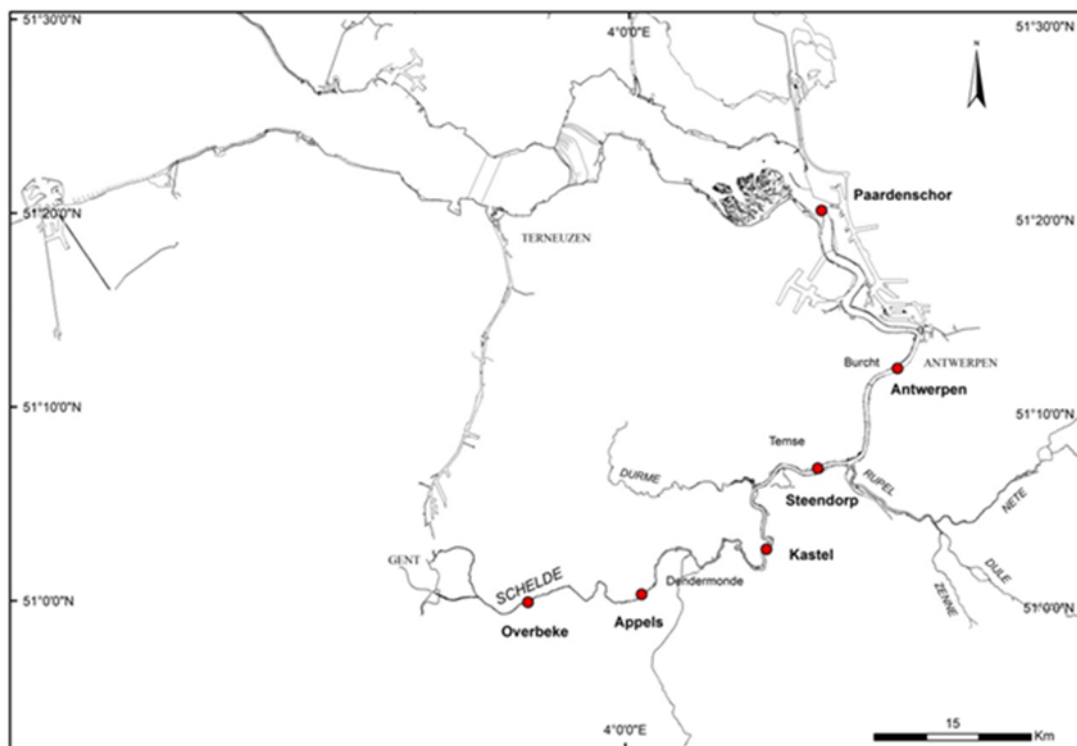
d) ankerkuilresultaten vergelijking vorige afvissingen

Het gemiddeld aantal gevangen individuen per volume water dat door het net stroomde nam toe van 2012 tot 2014. Dat heeft vooral te maken met de toename van spiering. In 2015 was het aantal gevangen individuen per m³ water veel lager dan in 2014. Dit was het gevolg van de zeer lage vangstaantallen in het voorjaar. In 2016 was het gemiddeld aantal gevangen individuen nog lager dan in 2015. Er werden minder spieringen gevangen. Deze dalende trend zette zich ook voort in 2017. In het voorjaar van 2017 vingen we gemiddeld minder individuen dan in 2016. In de zomer waren de vangstaantallen per m³ iets hoger dan in 2016. Ook in het najaar van 2017 waren de vangsten per m³ lager dan in het najaar van vorige campagnes. In 2018 steeg het aantal individuen gevangen

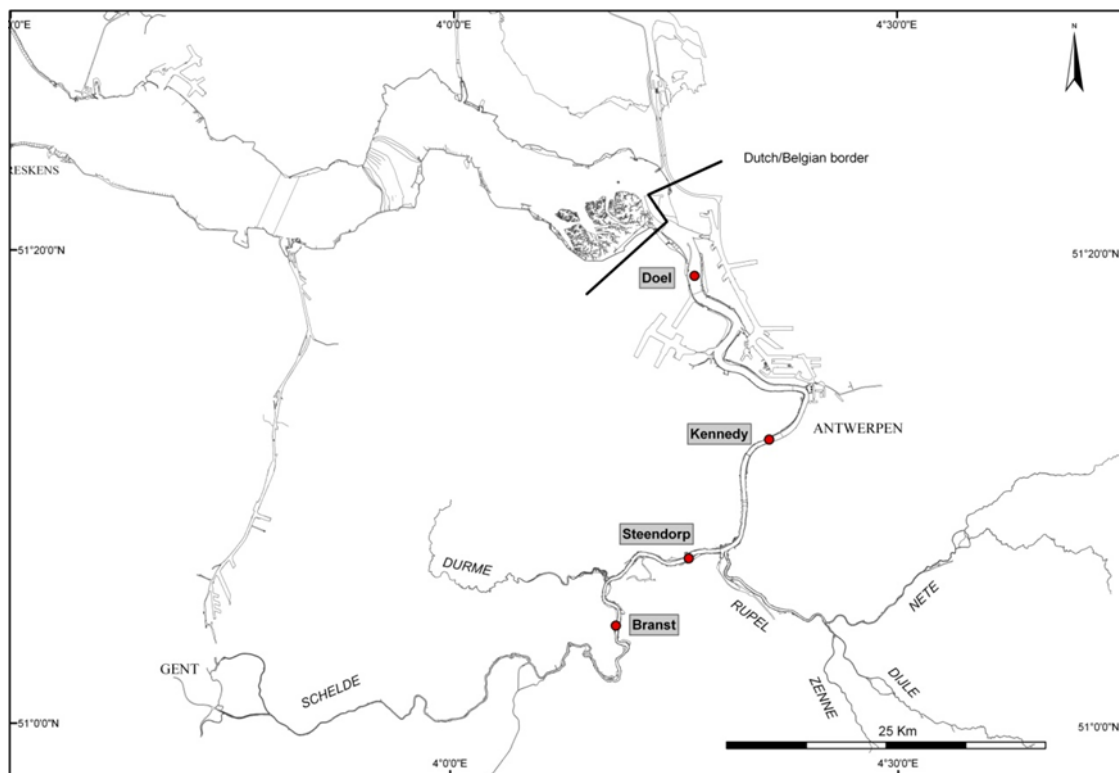
per m³ vooral door de zeer hoge grondel vangsten. In het voorjaar van 2018 vingen we gemiddeld minder individuen dan in alle vorige voorjaarscampagnes. Enkel in het voorjaar van 2014 vingen we bijna evenveel individuen per volume. In de zomer van 2018 waren de vangstaantallen per m³ nog iets hoger dan in 2016 en 2017, maar lager dan in de vorige campagnes (periode 2013-2015). In het najaar van 2018 werden ten opzichte van vorige najaarscampagnes het hoogste aantal individuen per volume gevangen.

Alle resultaten zijn terug te vinden in rapporten op de INBO website (<https://pureportal.inbo.be/>) en in de INBO databank (VIS: <http://vis.inbo.be>).

Figuur 1. Het getijdengebied van het Zeeschelde-estuarium met aanduiding van de vismeetstations bemonsterd met fuiken.

Figuur 2. De met ankerkuil bemonsterde locaties in het Zeeschelde estuarium.

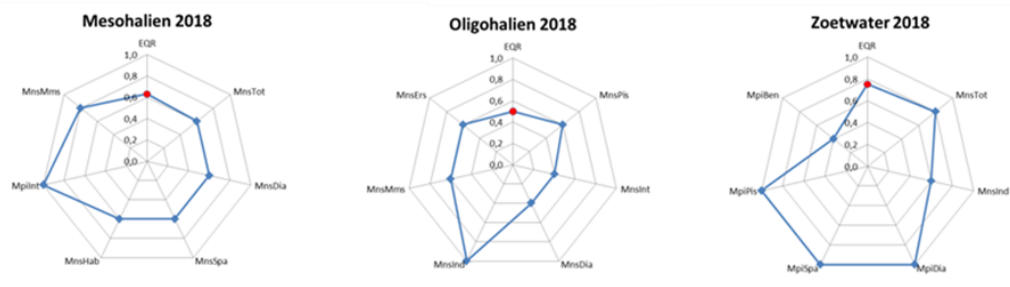

Figuur 3. Metriekscores en EQR in de verschillende saliniteitszones van de Zeeschelde in 2018. Verklaring afkortingen zie hieronder.

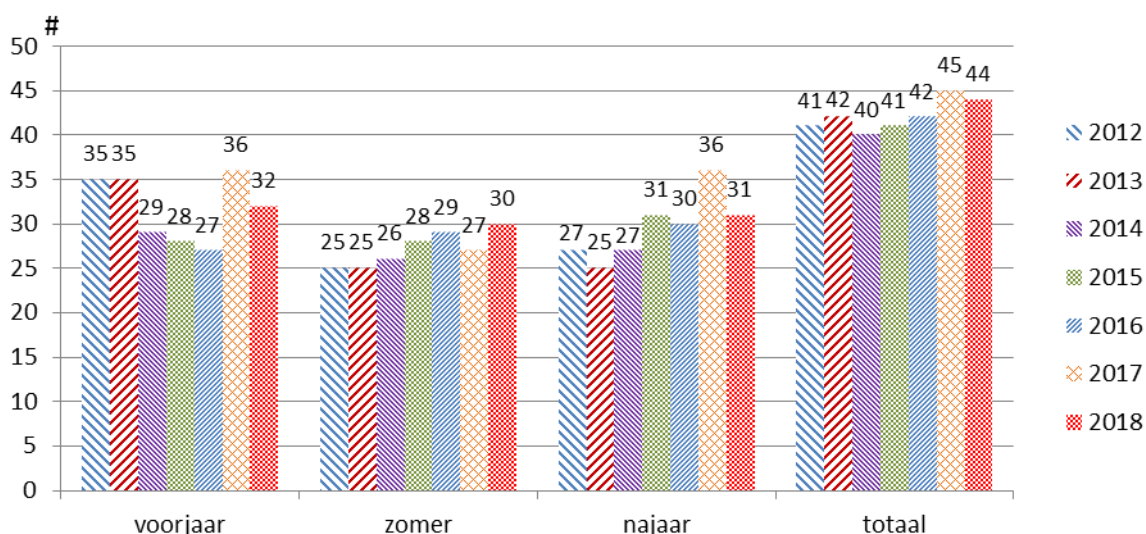
In de mesohaliene zone: MnsTot: aantal soorten, MnsDia: diadrome soorten, MnsSpa: gespecialiseerde paaiers, MnsHab: habitat gevoelige soorten, MpiInt: % intolerante individuen en MnsMms: marien migrerende soorten.

In de oligohaliene zone: MnsPis: aantal piscivore individuen, MnsInt: intolerante soorten, MnsDia: diadrome soorten, MnsInd: aantal individuen (per fuikdag), MnsMms: marien migrerende soorten en MnsErs: estuarien residente soorten.

In het zoetwatergedeelte: MnsTot: aantal soorten, MnsInd: aantal individuen (per fuikdag), MpiPis: % piscivore individuen, MpiDia: % diadrome individuen, MpiSpa: % gespecialiseerde paaiers en MpiBen: % bentische individuen.

Figuur 4 Totaal aantal gevangen soorten per seizoen en per vangstcampagne (2012-2018), en het totaal aantal gevangen soorten per vangstcampagne in de Zeeschelde.

BIJLAGEN

1. Ligging van de meetplaatsen in het Referentiemeetnet op de Bovenschelde.
2. Overzicht van de totale vangsten op de Bovenschelde in 2014 (3 locaties) met per soort
3. Overzicht van de totale vangsten op de Bovenschelde in 2016 (6 locaties) met per soort
4. Effectieve vangst per soort en per staalnameplaats op de locaties bemonsterd op de Bovenschelde in 2014 uitgedrukt in CPUE
5. Effectieve vangst per soort en per staalnameplaats op de locaties bemonsterd op de Bovenschelde in 2016 uitgedrukt in CPUE
6. Overzicht van de visindex waarden (in EQR) in 2014 en 2016 en hun appreciatie
7. Overzicht van de aangetroffen vissoorten en het totaal aantal soorten (N) op de locaties die in het huidige referentiemeetnet zijn opgenomen voor de Leie in de periode 1996-2016.
8. Overzicht van het aantal vissen en de bijvangst gevangen per fuikdag op zes locaties in drie seizoenen in het Zeeschelde-estuarium (2018).
9. De EQR-waarde en appreciatie per jaar per saliniteitszone in de Zeeschelde (1995-2018) berekend met de zone-specifieke index.
10. Overzicht van de vissoorten gevangen tijdens de ankerkuilcampagnes in de Zeeschelde in 2018.
11. Detailgegevens Schelde